

> Retouradres Postbus 20701 2500 ES Den Haag

de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Plein 2
2511 CR Den Haag

Ministerie van Defensie

Plein 4
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag
www.defensie.nl

Datum
Betreft Voortgangsrapportage vastgoed Defensie

Onze referentie
BS2014031874

*Bij beantwoording datum,
onze referentie en betreft
vermelden.*

De voorliggende halfjaarrapportage over vastgoed biedt een actueel beeld van de uitvoering van de vastgoedmaatregelen die voortvloeien uit de beleidsbrief 2011 (zoals vastgelegd in het *Herbeleggingsplan Vastgoed Defensie* ofwel HVD) en de nota *In het belang van Nederland*. In deze brief informeer ik u over de wijzigingen ten opzichte van de vorige halfjaarrapportage van 26 augustus jl. (Kamerstuk 33 763, nr. 53). Zoals toegezegd, bevat deze rapportage ook de financiële uitwerking van de vastgoedmaatregelen uit *In het belang van Nederland*. Vanwege het beperkte aantal wijzigingen is geen nieuw bijlage met de stand van zaken per maatregel opgenomen. Alleen de belangrijkste wijzigingen worden vermeld. Wel is een geactualiseerde bijlage met exploitatiebesparingen per maatregel opgenomen.

Voortgang maatregelen

Veel maatregelen zijn de afgelopen jaren uitgewerkt in behoeftestellingen en verkeren in de uitvoeringsfase. Een klein aantal maatregelen is inmiddels uitgevoerd: het Instituut Defensie Leergangen is naar Breda verhuisd, de intensivering van het gebruik van de Luchtmachttoeren in Breda is met de verhuizing van het Rijksvastgoedbedrijf (voorheen Dienst Vastgoed Defensie) vanuit Tilburg een feit, de Koninklijke Marechaussee heeft in Breda de nieuwe huisvesting betrokken, de Nassau Dietzkazerne in Budel is afgestoten en voor de verhoging van de medegebruiksvergoeding voor het Maritiem Vliegkamp De Kooy is een contract gesloten. De verhuizing van de Koninklijke Militaire School van Weert naar Ermelo is begonnen en zal kort voor de jaarwisseling worden voltooid. In komende rapportages zullen geleidelijk meer maatregelen als 'voltooid' kunnen worden betiteld.

Over het Marine Etablissement Amsterdam (MEA) is inmiddels besloten dat ten gevolge van de invoering van het IGO-concept (informatiegestuurd optreden) ook de Koninklijke Marechaussee het terrein zal verlaten. Zodra het complete kostenoverzicht voor de verhuizing van alle eenheden van Amsterdam naar elders beschikbaar is, wordt de Kamer daarover geïnformeerd.

Het *Civil Military Cooperation Center of Excellence (CIMIC CoE)* is begin 2014 verhuisd naar het voormalige Instituut Defensie Leergangen in Delft. In 2015 volgt definitieve huisvesting in een rijks pand aan de Bezuidenhoutseweg in Den Haag. Het volledige budget voor aankoop en verbouwing (€ 7 miljoen) is opgenomen in de begroting.

Uitwerking nota *In het belang van Nederland*

In de nota *In het belang van Nederland* is besloten de luchtverkeersleidingstaken van het *Air Operations Control Station (AOCS)* vanaf 2017 uit te voeren vanaf de locatie van Luchtverkeersleiding Nederland op Schiphol. De voorbereiding van deze verhuizing naar Schiphol-Oost ligt op schema. De gevechtsleidingstaken worden verplaatst naar een andere, nader te bepalen locatie, wat nog de nodige tijd vergt. In de voorbereiding zal overleg met de Navo nodig zijn, omdat de huidige faciliteiten mede uit het Navo-infrastructuurprogramma zijn gefinancierd. Ook de nieuwbouw elders en de verplaatsing van de complexe ICT-systemen kosten tijd. De gevechtsleiding zal daarom niet voor 2020 van Kamp AOCS Nieuw Milligen vertrekken.

Voor de verplaatsing van de faciliteiten van de Joost Dourleinkazerne van Texel naar Den Helder is een inpassingsplan gemaakt. Voor de onderbrenging van de landingsvaartuigen, FRISC-motorboten en het overige varend materieel in de marinehaven is vooral de kade van de Berghaven voorzien.

De uitwerking van het IGO-concept van de Koninklijke Marechaussee is nog gaande. Ik verwacht de Kamer begin 2015 nader te kunnen informeren over de behoeftestellingen die hieruit volgen, onder meer op het gebied van vastgoed. Vooralsnog wordt een besparing op de vastgoedexploitatie verwacht van € 2,1 miljoen vanaf 2019. De grootste doelmatigheidswinst doet zich echter op personeelsgebied voor.

Voor een striktere toepassing van de vastgoednormering is de taskforce NOVA ingesteld. Tijdens bezoeken aan vooral de grotere defensielocaties wordt het gebruik van het vastgoed geïnventariseerd. Dit resulteert in aanbevelingen voor een doelmatiger gebruik van het vastgoed, voor een betere toepassing van normen en waar nodig voor nieuwe normering en voor sloop van leegstaande gebouwen waarvoor geen uitzicht is op een nuttige vervolgbestemming. De defensieonderdelen maken gebruik van deze aanbevelingen voor de doelmatigheidsdoelstelling die ze op vastgoedgebied moeten verwezenlijken: een verdere verkleining van de totale oppervlakte aan gebouwen op bestaande terreinen met acht procent, te bereiken in 2019. Dit is een onderdeel van de beperking van de logistieke *footprint*, waarvoor de nota *In het belang van Nederland* de aanzet heeft gegeven. Daarmee zal de exploitatiebesparing door toedoen van taskforce NOVA toenemen van de oorspronkelijk voorziene € 5,0 miljoen naar € 13,2 miljoen. Let wel, de verhoging van de doelmatigheid gaat gepaard met sloop- en herinrichtingsmaatregelen. Dat betekent dat ook hier de kosten voor de baat uitgaan.

Financiën

Investeringsen

De eenmalige investeringskosten voor de vastgoedmaatregelen uit de nota *In het belang van Nederland* worden voorlopig geraamd op € 88,4 miljoen. Deze kosten zijn als volgt onderverdeeld:

<i>Maatregel</i>	<i>Kosten</i>
Verplaatsing luchtverkeersleiding van AOCS Nieuw Milligen naar Schiphol	€ 10 miljoen
Verplaatsing gevechtsleiding van AOCS Nieuw Milligen (kosten nieuwbouw)	€ 7 miljoen
Verplaatsing faciliteiten Joost Dourleinkazerne naar Den Helder	€ 9,5 miljoen
Invoering IGO Koninklijke Marechaussee	€ 28,9 miljoen
Reductie vastgoed <i>footprint</i> , kosten voor sloop en kleine aanpassingen	€ 33 miljoen
TOTAAL	€ 88,4 miljoen

Hiermee stijgt de totale investeringsbehoefte voor vastgoedmaatregelen van € 395 miljoen in de vorige rapportage met € 88,4 miljoen tot ruim € 483 miljoen. Deze extra investeringen zullen de komende vijf jaar worden ingepast binnen het totale investeringsbudget van Defensie.

Exploitatie

De verwachte structurele besparing op de jaarlijkse vastgoedexploitatie is gestegen van € 46,8 miljoen vanaf 2019 in de vorige rapportage tot € 66,4 miljoen vanaf 2020 nu (zie bijlage). Het grootste deel van deze stijging wordt veroorzaakt door het meetellen van de besparingen van de vastgoedmaatregelen uit de nota *In het belang van Nederland* (€ 17,9 miljoen)

Risico's

Naarmate de uitwerking vordert, nemen de risico's voor het zowel in omvang als in tijd behalen van de beoogde besparingen af. De grootste risico's zitten daarom nog in de vastgoedmaatregelen uit de nota *In het belang van Nederland*. Vooral de verplaatsing van de gevechtsleidingstaken van het AOCS vergt nog de nodige uitwerking en overleg, onder andere het genoemde overleg met de Navo. Bovendien is de verplaatsing van het AOCS een technisch complex project, dat zeer zorgvuldig moet worden uitgevoerd. Dit brengt een risico met zich mee voor een tijdige verwezenlijking van de herbeleggingsplannen. Als er vertraging optreedt, dan zal de beoogde besparing zich later voordoen dan oorspronkelijk voorzien. De uitwerking van het IGO-concept vordert gestaag, zodat dergelijke risico's daarbij nu afnemen.

Overige ontwikkelingen

In de vorige vastgoedrapportage heb ik u geïnformeerd over de stand van zaken bij de samenwerking met het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) en bij de marinierskazerne Vlissingen. Hierover wordt u echter ook afzonderlijk in de jaarlijkse rapportage over sourcing bij Defensie geïnformeerd. Om doublures te voorkomen en een integraal beeld van alle vastgoedmaatregelen te schetsen, zal ik deze informatie voortaan alleen in de vastgoedrapportage opnemen. Begin 2015 kunt u voorts, en in overeenstemming met mijn eerdere toezegging een brief over het strategisch vastgoedbeleid van Defensie verwachten.

DE MINISTER VAN DEFENSIE

J.A. Hennis-Plasschaert

Bijlage: Exploitatieoverzicht

DO	Maatregelen HVD FASE 1: Exploitatiebesparing [M€]	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Planningsafwijking t.o.v. vorige rapportage
ALG	Regio Den Haag	0,00	0,00	0,00	0,98	0,98	2,08	2,08	2,08	2,08	2,08	2,08	2,08	2,08	Geen
ALG	Regio Utrecht herbelegging KHK	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	Geen
ALG	Herbelegging opslag (reductie 20%)	0,00	0,00	0,12	0,12	0,12	0,89	2,89	2,89	6,45	6,45	6,45	6,45	6,45	minder m2
CZSK	Ontwikkelingen MEA	0,00	0,00	0,00	0,00	0,60	0,60	0,60	0,60	4,40	4,40	4,40	4,40	4,40	Geen
CZSK	Marinekazerne Vlissingen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	Geen
CZSK	Rationaliseren regio Den Helder	0,00	0,00	0,00	0,40	2,20	2,92	2,92	2,92	2,92	2,92	2,92	2,92	2,92	Geen
CLAS	Schuifplan Ermelo	0,00	0,00	0,00	0,00	0,80	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	Geen
CLAS	Herbelegging LBO en LTK te 't Harde	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	Geen
CLAS	Afstoten KNM te Uddel	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4,30	4,30	4,30	4,30	4,30	4,30	Nieuwbouw opgenomen bij IHBVN in LTC/IGO
CLAS	Herbeleggen ORK te Schaarsbergen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	Geen
CLAS	Herbeleggen RVS te Oirschot	0,00	0,00	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	Geen
CLAS	Herbeleggen Ltgen Bestkazerne te Vredepeel	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	Geen
CLAS	Afstoten NDK te Budel	0,00	0,00	0,00	0,00	5,20	5,20	5,20	5,20	5,20	5,20	5,20	5,20	5,20	Geen
CLSK	Medegebruik MVVK te Den Helder	0,00	2,20	3,20	3,40	3,40	3,40	2,30	2,30	2,30	2,30	2,30	2,30	2,30	Geen
CLSK	Medegebruik Vlb EHV te Eindhoven	0,00	0,90	0,90	0,90	0,90	0,90	0,90	0,90	0,90	0,90	0,90	0,90	0,90	Geen
CLSK	Intensiveren gebruik Luchtmaachtoren te Breda	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	Geen
KMAR	Herbestemmen/afstoten Post de Peel te Vredepeel	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	Geen
KMAR	Herhuisvesten Post Breda MTV op TVZ Breda	0,00	0,00	0,00	0,00	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	Geen
KMAR	Herbelegging Brigade NH/Post Den Helder	0,00	0,00	0,00	0,00	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	Geen
KMAR	Afstoten KBK en herhuisvesten op PKC en FKAZ te Den Haag	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	Geen
KMAR	Herhuisvesten eenheden DLBE van de KNM te Uddel	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	Geen
KMAR	Herhuisvesten ME/BE peloton district Zuid in regio Eindhoven	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	Geen
CDC	Ontwikkelingen Enschede (CCoE en DCHR)	0,00	0,00	0,00	0,00	1,10	1,10	1,10	1,10	1,10	1,10	1,10	1,10	1,10	Geen
CDC	Afstoten POMS Egelshoven	0,00	0,00	0,00	0,00	2,70	2,70	2,70	2,70	2,70	2,70	2,70	2,70	2,70	Terughuur FABK goedkoper
CDC	Afstoten IDL te Den Haag	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,70	1,70	1,70	1,70	1,70	1,70	1,70	1,70	Geen
CDC	Herbeleggen BG T op MC Harskamp en WE Amsterdam en MPO	0,00	0,00	0,00	0,30	0,30	0,30	0,30	0,90	0,90	0,90	0,90	0,90	0,90	Geen
CDC	Verplaatsen regiokantoor DVD Zuid naar Luchtmaachtoren	0,00	0,00	0,00	0,00	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	Geen
DMO	Herschikken DMO in Den Haag	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	Geen
DMO	Ontkoppeling DMO bedrijven	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	Geen
DMO	Herbeleggen opslag DMO	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	Geen
sub	Subtotaal HVD fase 1 (vorige rapportage)	0,00	3,10	4,20	6,20	19,00	27,86	29,01	31,91	39,27	39,27	39,27	39,27	39,27	
	Subtotaal HVD fase 1 (huidige rapportage)	0,00	3,10	4,32	6,20	19,40	27,89	28,79	33,69	41,05	41,05	41,05	41,05	41,05	
	Verschil HVD fase 1 (huidige - vorige rapportage)	0,00	0,00	0,12	0,00	0,40	0,03	-0,22	1,78	1,78	1,78	1,78	1,78	1,78	
DO	Maatregelen HVD FASE 2a: Exploitatiebesparing [M€]	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Planningsafwijking t.o.v. vorige rapportage
ALG	Reorganisatie Militaire Muziek	0,00	0,00	0,29	0,29	0,34	0,34	0,34	0,34	0,34	0,34	0,34	0,34	0,34	Geen
CLAS	Reorganisatie NATRES	0,00	0,00	0,08	0,09	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10	Geen
CDC	Huisvesting CDC/DGO Gezondheids- en Tandartscentra	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50	Geen
ALG	Belegging objecten Breda	0,00	0,00	0,00	0,04	0,04	0,04	0,49	0,49	0,49	0,49	0,49	0,49	0,49	Geen
sub	Subtotaal HVD fase 2A (vorige rapportage)	0,00	0,00	0,37	0,42	0,28	0,28	1,23	1,23	1,23	1,23	1,23	1,23	1,23	
	Subtotaal HVD fase 2A (huidige rapportage)	0,00	0,00	0,37	0,42	0,28	0,28	1,23	1,23	1,23	1,23	1,23	1,23	1,23	
	Verschil HVD fase 2A (huidige - vorige rapportage)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
DO	Maatregelen HVD FASE 2b: Exploitatiebesparing [M€]	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Planningsafwijking t.o.v. vorige rapportage
DMO	Herinrichten Defensie Munitieketen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,24	1,94	1,94	1,94	1,94	1,94	1,94	1,94	Geen
CLAS	Herinrichten Defensiebedrijf Grondgebonden Systemen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,10	1,29	1,29	1,29	1,29	1,29	1,29	Geen
CLAS	Reorganisatie Materieel logistieke eenheden	0,00	0,00	0,00	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	Geen
CDC	Herbeleggen Instituut Defensie Geneeskundige Opleidingen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,20	2,20	2,20	2,20	2,20	Geen
ALG	Afstoten diverse splinterlocaties	0,00	0,00	0,00	0,00	0,07	0,51	0,51	0,51	0,51	0,51	0,51	0,51	0,51	Geen
sub	Subtotaal HVD fase 2B (vorige rapportage)	0,00	0,00	0,00	0,30	0,37	2,05	2,75	2,85	6,24	6,24	6,24	6,24	6,24	
	Subtotaal HVD fase 2B (huidige rapportage)	0,00	0,00	0,00	0,30	0,37	2,05	2,75	2,85	6,24	6,24	6,24	6,24	6,24	
	Verschil HVD fase 2B (huidige - vorige rapportage)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
	Maatregelen HVD FASE 1, 2a en 2b: Exploitatiebesparing [M€]	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
	Totaal HVD (huidige rapportage)	0,00	3,10	4,69	6,92	20,05	30,22	32,77	37,77	48,52	48,52	48,52	48,52	48,52	
	Verschil HVD (huidige - vorige rapportage)	0,00	0,00	0,12	0,00	0,40	0,03	-0,22	1,78	1,78	1,78	1,78	1,78	1,78	

DO	Maatregelen In het belang van Nederland: Exploitatiebesparing [M€]	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Planningsafwijking t.o.v. vorige rapportage
CZSK	Sluiten Joost Dourleinkazerne Texel	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	Nieuw
CLSK	Afstoten Kamp AOCs Nieuw Milligen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,00	2,00	2,00	Nieuw
Alg	Taakstelling verkleinen footprint	0,00	0,00	0,00	-0,20	1,00	2,50	5,00	8,20	13,20	13,20	13,20	13,20	13,20	Nieuw
Kmar	Reorganisatie Kmar IGO/LTC/PTTC	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,10	2,10	2,10	2,10	2,10	Nieuw
	Totaal IHBVN	0,00	0,00	0,00	-0,20	1,00	2,50	5,60	8,80	15,90	15,90	17,90	17,90	17,90	
	Totaal exploitatiebesparing vastgoed	0,00	3,10	4,69	6,72	21,05	32,72	38,37	46,57	64,42	64,42	66,42	66,42	66,42	